

Caaváádi kutoluú

Caaváádi n̄ba waagálíná taabáalú ge bika bénzeé mósóláwá. Kúbɔni weení wεεgédé caaváádi n̄ba níbááwú né, igoobú wɔɔjɔɔ kpangalam. Wíre bujɔɔ né, nge s̄s̄i: umú wóngɔní ɛɔɔ igoobú kpangalam n̄ni-jɔ. Waadála né, ikpɔɔ bulé iféeri ulé. N̄na ge ulé waawíli yi d̄idáare s̄s̄i: íbo ubéɛɛ lénlé b̄ínlám yi né. Wɔɔgbɔɔ kisɔɔ né, waana lé b̄ínlám yi né. Kuuyu yi né, waaján̄ id̄oo n̄na; kiivé ge waab̄isi iféeri igoobú lé waana si ɛɔɔ né. Waana bulé né, waab̄isi taabáalú ikála s̄ɔɔli kifalúú ikóni unyɔɔzi d̄idáare d̄im̄. Wéndém si ub̄isi kpangalam né, na ɛáa d̄igaale fáádi t̄jɔɔ kazɔɔ né, iboná ɛyaná aláa na iyuú k̄ínvém né-dée s̄ɔntɔ na buɔɔ ikáb̄isi tumére. Kúbɔní umú wɔɔɔɔni né, naáru waasi idée ȳide, biȳéle aláa waab̄isuná bán̄yaá yi s̄s̄i: kúbɔní caa fáádi. Wɔɔnyɔɔzi d̄idáare bité né, nge woobó ikɔgbɔɔ idée zamɔɔ bakáb̄isi n̄na.

Tɔɔ, kpangalam n̄ba wángurúu si bobó ɛjɔ né, na bɔtɔ s̄s̄i benbé bénd̄ɛé kúbɔní caa fáádi-jɔ. Lénlé bub̄isi bán̄yaá caaváádi né n̄bulé.

Caaváádi, d̄ánnáa kowurobɔɔni natínáázá:

- Wúro Agóró-dée
- Wúro Bán̄ɛíná-dée
- Wúro Akpó-dée
- Wúro Túu-dée

Wúrowá bénd̄íi kowúrɔɔ caaváádi né nd̄ɔ:

Báa awení na idée kowurobɔɔwú.

1. Kúbɔní caa fáádi waadaa na d̄íi; ɛ́lé ɛ́duná baríŋa
2. Wúro Báńńíná Úbe (Wúro Akpó)
3. Wúro Akpó (Wúro Akpó)
4. Wúro Báńńíná Alíi (Wúro Akpó)

ɛ́lé ɛ́mó weedeɛ ná wúro ɛ́sɔ́, Cááwójó kowúrɔ́w kúbɔńga.

5. Wúro Jikpá (Wúro Agóro)
6. Wúro Akpó Abíi (Wúro Báńńíná)
7. Wúro Agóro (Wúro Agóro)
8. Wúro Akpó (Wúro Akpó)
9. Caá kóndó wúro Báńńíná (Wúro Báńńíná)

Caaváadi téedi waadara nabóle ge: ade na ɛ́sɔ́dáá. Biiyéle kowurobóóni natíntíle ge fúu báa wenkí-daá.

Kowuráti d̄íi-daá né, a ade wénd̄íi ku bíngɔ́ní bisí né, ɛ́sɔ́dáá wóngbɔ́wúu ku.

Bíngilím bilé né, buugóni butála wúro Túu-dée kowurobɔ́wú. Sáati kím, bedée kúbɔ́ní weení buga yi né ɛ́dana wenbá si basina yi kowúrɔ́w d̄ɔ́kí né, ńna ge waalá lomaazé ɛ́kpɔ́w ɛ́céle wúro Akpó sɛ́si: buzá-daá búngɔ́ní bikábisi benbé.

Tɔ́w, bulám bilé, bidakabisi ta we. Biiyéle kowurobóóni tínd̄íi kowúrɔ́w né, ńdannáa wúro Túu-dée ńba.

Lizási nasínáázá ge ńna: Digbeere, Kejiká leeré, Ndí ngóni na Đijɔ́re. Sulé sínverii téedi-rɔ́zɛ́.

Đigbeere kée búúre ge kóngɔ́náa téewu téedi-daá a bigée boobó baláa ke. Nam ge kénd̄íi.

-Kejiká leere kée lím γε, kána Digbeere-dée tumére kée kúḍumḍe γε. Nam γε bánlaá ke.

Ḍɔɔre kée búure γε, kelé kényelíi kidíím wánlám fási-daá. Kelimbíré báa wendé yáá nam báa weení γε bánlaá ke.

Kangara kúḍumúu γε bɔwená, kilé imú ḍuḍɔ kinzináa lizási téédɪ beejí; kelimbíré kúfulumḍe γε bónnyɔɔzináa ki.

Móóláwá baasí, séédɪwá ndɪndɪ γε bánnáa caavááɪ:

Ḍáárowá

Nɔwówá

Kóólíwá

Nuncéwá

Ḍikééníwá

Turéwá

Gúúníwá

Mogoobíya aláa na abaaláa kaladáa, tákaraɗa kina,kiɓée kúnvulísi dǎázá-dɔ ge. Kɪnwilí dǎa caanadóm wentí dɔo dǎjaájaanáa waalá bi ge dǎdée tɛɛvúlási woozúu susuwúu né.

Amá,dénveerím míu sisi: téédɪ cíkɔ ge dǎnbuzi dɪɲmáa. Bilé né, a weení unyi sisi: iwená bidée izáfúlúɗe téédɪ natóru-rɔɔzɪ né,wánbuzí ikáɲmaa dǎa wentí trína tɔwe né, bika dɪbízɪ dɪnyóɔzɪ dɪlá ɲɲɪnáa tɪganáa dǎnlám ti né.

Múgoobú Caagbara Sɔɔli Ngoobú

Caaváádɪ kutoluú

« Histoire du village de Tchavade »

1ère édition par EDITEM en mars 1989.

4ème édition ressaisie par CLTem en 2024.

Impression numérique sur www.tembiya.net

Dépôt légal 2ème trimestre 2024

Comité de Langue Tem, BP 200, Sokodé- TOGO

Pres.CLTem@gmail.com